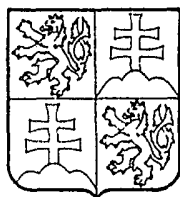

ČESKÁ A SLOVENSKÁ
FEDERATÍVNA
REPUBLIKA
(19)

FEDERÁLNY ÚRAD
PRE VYNÁLEZY

POPIS VYNÁLEZU

K AUTORSKÉMU OSVEDČENIU

270 845

(21) PV 5771-88.0
(22) Prihlásené 25 08 88

(40) Zverejnené 13 12 89
(45) Vydané 04 07 91

(11)

(13) B1

(51) Int. Cl.⁵
C 02 F 1/58
C 02 F 1/62
C 02 F 1/64

(75) Autor vynálezu LÜBKEOVÁ SOŇA prom.pharm.CSc., BRATISLAVA
NOVÁK JAN ing.CSc.,
PROCHÁZKA KAREL, RAKOVNÍK

(54) Spôsob odstraňovania kovových iónov Cu(II),
Pb(II), Hg(II), Cd(II), Ni(II), Zn(II),
Sr(II), Fe(III), La(III), UO_2^{2+} , Th(IV)
z vodných roztokov

(57) Podstatou spôsobu odstraňovania kovo-
vých iónov ako sú Cu(II), Pb(II), Hg(II),
Cd(II), Ni(II), Zn(II), Sr(II), Fe(III),
La(III), UO_2^{2+} , Th(IV) z vodných roztokov
s následnou regeneráciou použitého tenzidu
je, že sa tenzidmi typu kyselín 2-/alkyl/-
-nitrilotrioctových s alkylom C_6 až C_{20} pô-
sobí na vodné roztoky kovov tak, aby pomer
tenzidu a kovu bol 1:1 až 2 v rozsahu pH 1
až 9, pričom vzniká separovateľná zrazenina
komplexu kovu s tenzidom buď priamo, alebo
sa potrebné pH pre tvorbu zrazeniny dosiah-
ne prídavkom minerálnych kyselín ako sú ky-
selina dusičná, kyselina sírová, kyselina
chlorovodíková s následným pridaním uvede-
ných minerálnych kyselín v koncentrácii
1 až 5 mol.dm⁻³ k izolovanej zrazenine kom-
plexu sa izoluje kovový ión vo forme roz-
pustnej anorganickéj soli za súčasného vy-
zrážania pôvodného tenzidu. Uvedeným spô-
sobom sa odstráni z vodných roztokov kovov
80 až 99,9 % hmot. kovu a následnou regene-
ráciou tenzidu je možné získať pre opakova-
né použitie 90 až 99 % hmot. pôvodného ten-
zidu.

Vynález sa týka spôsobu odstraňovania kovových iónov ako sú Cu(II), Pb(II), Hg(II), Cd(II), Ni(II), Zn(II), Sr(II), Fe(III), La(III), UO_2^{2+} , Th(IV) z vodných roztokov.

V súčasnosti sa k odstraňovaniu kovových iónov z vodných roztokov používajú viaceré spôsoby: metódy extrakčné - Morrison G.A., Freiser H.: Extrakčné metódy v analytické chemii, SNTL, Praha (1962); Calligaro L., Mantovani A., Belluco U., Acampora M.: Polyhedron 2, 1189 (1983); Malát M.: Fresenius Z. Anal. Chem. 297, 417 (1979); Pakalns P.: Water Res. 15, 7 (1981); Chakravortty V., Dash K.G., Mohanty S.R.: Radiochim. Acta 40, 89 (1986); Grimm R., Kolařík Z.: J. Inorg. Nucl. Chem. 36, 189 (1974); Schepper A.: Hydrometallurgy 4, 285 (1979). V klasickej extrakcii prítomnosť tenzidov ovplyvňuje vlastnosti medzifázového povrchu, čím sa môže negatívne ovplyvniť rýchlosť extrakcie a extrakčná účinnosť: Huttering K.J., Schegk J.R.: Chem. Ing. Tech. 53, 574 (1981); Osseo-Asare K.: Proc. Int. Solv. Extr. Conf. ISEC '83, Denver 278 (1983). Pri použití tenzidu ako súčasť vodnej fázy v extrakcii pozoruje sa interferencia tenzidu s oboma fázami za vzniku emulzií, čo celý proces negatívne ovplyvňuje - Pakalns P.: Water Res. 15, 7 (1981). Iónový flotačný proces zahŕňa prídavok ionogénneho tenzidu k roztokom iónov opačného náboja. Prebublávaním systému vzduchom alebo dusíkom sa tenzid adsorbuje spolu so separovanou zložkou na povrchu bublín a takto sa z roztoku oddeľuje - Berg E.W., Downey D.M.: Anal. Chim. Acta 120, 237 (1980); 121, 239 (1980); 123, 1 (1981); Liem-Fang-Wu, Rui-Chim Kuo, Schang-Da Huang: J. Chinese. Chim. Soc. 27, 165 (1980). K izolácii rady kovov boli použité chelatačné sorbenty: Kálalová E., Radová Z., Ulbert K., Kálal J., Švec F.: Europ. Polym. J. 13, 299 (1977); Radová Z., Kálalová E., Kálal J., Kukuškin Ju. N., Šimanova S.A., Kononov L.V., Pak V.N.: Agnew. Makropol. Chem. 81, 55 (1979); Kálalová E.: Chem. Prům. 31, 70 (1981). Ekonomickému využitiu týchto metód v mnohých prípadoch bráni nevrátnosť sorpčného procesu, použitie elučných kyselín o vysokej koncentrácii alebo vyhrievanie kolón pre zvýšenie efektu disorpcie kovov - Kanert G.A., Chow A.: Anal. Chem. Acta 78, 375 (1975). Pre získavanie kovov využíva sa aj technika ionomeničov - Brajter K., Slonawska K.: Talanta 27, 745 (1980); Korkisch J.: Analytical techniques in environmental chemistry, Pergamon Press 449 (1981). Pri viacstupňovej separácii je iónový proces kombinovaný s inými prekoncentračnými technikami - ako je odparovanie alebo extrakcia.

Vyššie uvedené nedostatky sú odstránené spôsobom odstraňovania kovových iónov ako sú Cu(II), Pb(II), Hg(II), Cd(II), Ni(II), Zn(II), Sr(II), Fe(III), La(III), UO_2^{2+} , Th(IV) z vodných roztokov s následnou regeneráciou použitého tenzidu, ktorého podstatou je, že na vodný roztok kovov sa pôsobí tenzidmi typu kyselín 2-/alkyl/-nitrilotrioctových s alkylom C_6 až C_{20} v pomere tenzid : kov 1 : 1 až 2 pri pH 1 až 9 za vzniku separovateľnej zrazeniny, komplexu kovu s tenzidom, ku ktorej sa pridá minerálna kyselina ako je kyselina sírová, dusičná, chlorovodíková v koncentrácii 1 až 5 mol.dm⁻³, pričom kovový ión sa izoluje vo forme rozpustnej anorganickej soli a tenzid sa oddelí vo forme zrazeniny.

Prídavkom minerálnej kyseliny ako je kyselina sírová, dusičná alebo chlorovodíková sa môže upraviť pH vodného roztoku kovov.

Postup podľa vynálezu je demonštrovaný na príkladoch.

Príklad 1

K vode obsahujúcej $3 \cdot 10^{-3}$ mol.dm⁻³ Cu(II) sa pridá také množstvo sodnej soli kyseliny 2-/hexadecyl/-nitrilotrioctovej, aby pomer molárnych hmotností tenzidu a kovu bol 1:1 až 1:2. Pri pH menšom ako 7 vytvára sa v takto pripravenom roztoku priamo zrazenina komplexu kovu s tenzidom, ktorá sedimentuje v priebehu 1 až 10 minút. Po oddelení zrazeniny zníži sa obsah Cu(II) v roztoku maximálne o 99 % hmot.. Z izolovanej zrazeniny možno prídavkom kyseliny sírovej $c/H_2SO_4/ = 3$ mol.dm⁻³ regenerovať 98 % hmot. pôvodného tenzidu, ktorý sa oddelí ako zrazenina od roztoku súčasne získanej soli kovu a môže sa opakovane využiť k ďalšiemu procesu zrážania kovových iónov.

Príklad 2

K vode obsahujúcej $5 \cdot 10^{-4}$ mol.dm⁻³ Th(IV) sa pridá také množstvo sodnej soli kyseliny 2-/decyl/-nitrilotriooctovej, aby pomer molárnych hmotností tenzidu a kovu bol 1:1 až 1:2. V oblasti pH väčšom ako 3 sa vytvára v takto pripravenom roztoku zrazenina komplexu kovu s tenzidom, ktorá sedimentuje v priebehu 1 až 10 minút. Po oddelení zrazeniny filtráciou poklesne obsah Th(IV) v roztoku maximálne o 90 % hmot.. Z izolovanej zrazeniny možno prídavkom kyseliny sírovej $c/H_2SO_4/ = 3$ mol.dm⁻³ regenerovať 98 % hmot. pôvodného tenzidu, ktorý sa oddelí ako zrazenina od roztoku súčasne získanej soli kovu a môže sa opakovane využiť k ďalšiemu procesu zrážania kovových iónov.

Príklad 3

K vode obsahujúcej $5 \cdot 10^{-4}$ mol.dm⁻³ La(III) sa pridá ekvivalentné množstvo sodnej soli kyseliny 2-/hexadecyl/-nitrilotriooctovej. V oblasti pH 4,5 vytvára sa zrazenina kovu s tenzidom, ktorá sedimentuje v priebehu 1 až 10 minút. Po oddelení zrazeniny filtráciou poklesne obsah La(III) v roztoku o 98 % hmot.. Z izolovanej zrazeniny možno prídavkom kyseliny dusičnej $c/HNO_3/ = 2$ mol.dm⁻³ regenerovať 99 % hmot. pôvodného tenzidu, ktorý sa oddelí ako zrazenina od roztoku súčasne získanej soli kovu a môže sa opakovane využiť k ďalšiemu procesu zrážania kovových iónov.

Príklad 4

K vode obsahujúcej $2,5 \cdot 10^{-4}$ mol.dm⁻³ Cd(II) sa pridá také množstvo sodnej soli kyseliny 2-/hexadecyl/-nitrilotriooctovej, aby pomer molárnych hmotností tenzidu a kovu bol 1:1. V oblasti pH 9 vytvára sa zrazenina kovu s tenzidom, ktorá sedimentuje v priebehu 1 až 10 minút. Po oddelení zrazeniny filtráciou zníži sa obsah Cd(II) v roztoku o 99 % hmot.. Z izolovanej zrazeniny možno prídavkom kyseliny sírovej $c/H_2SO_4/ = 2$ mol.dm⁻³ regenerovať 98 % hmot. pôvodného tenzidu, ktorý sa oddelí ako zrazenina od roztoku súčasne získanej soli kovu a môže sa opakovane využiť k ďalšiemu procesu zrážania kovových iónov.

Separáciu kovových iónov s použitím chelátotvorných tenzidov typu kyselín 2-/alkyl/-nitrilotriooctových pri jednoduchej izolovateľnosti chelátov kovu, vysokej výťažnosti procesu v prepojení s možnosťou vysokého stupňa regenerácie pôvodných zložiek možno využiť ako jednoduchú a ekonomicky výhodnú metódu v oblasti dekontaminácie odpadových vôd a kontaminovaných povrchov vo vzťahu k ochrane životného prostredia i ako metódu získavania kovov z priemyselných odpadov.

P R E D M E T V Y N Á L E Z U

1. Spôsob odstraňovania kovových iónov ako sú Cu(II), Pb(II), Hg(II), Cd(II), Ni(II), Zn(II), Sr(II), Fe(III), La(III), UO_2^{2+} , Th(IV) z vodných roztokov s následnou regeneráciou použitého tenzidu vyznačujúci sa tým, že na vodný roztok s obsahom kovových iónov sa pôsobí tenzidmi typu kyselín 2-/alkyl/-nitrilotriooctových s alkylom C_6 až C_{20} v molárnom pomere tenzidu a kovu 1:1 až 2 pri pH 1 až 9 za vzniku separovateľnej zrazeniny komplexu kovu s tenzidom, ku ktorej sa pridá minerálna kyselina ako je kyselina sírová, dusičná, chlorovodíková v koncentrácii 1 až 5 mol.dm⁻³, pričom kovový ión sa izoluje vo forme rozpustnej anorganickej soli a tenzid sa oddelí vo forme zrazeniny.
2. Spôsob podľa bodu 1 vyznačujúci sa tým, že pH sa upravuje prídavkom minerálnych kyselín ako sú kyselina sírová, kyselina chlorovodíková, kyselina dusičná.